

Canavar en sonunda kapımızda

Mike Davis

COVID-19 canavarı artık kapımızda. Araştırmacılar salgını tanımlamak için gece gündüz çalışıyorlar fakat üç büyük zorlukla karşı karşıyalar.

Birincisi, test kitlerinin süregiden yetersizliği, hatta yokluğu, salgını kontrol altına almaya ilişkin tüm umutları ortadan kaldırdı. Dahası, bu durum üreme oranı, enfekte olmuş nüfusun büyüklüğü ve iyi huylu enfeksiyon sayısı gibi önemli parametrelerin doğru tahminini engelliyor. Ortaya çıkan sonuç bir rakamlar kaosudur.

Bununla birlikte, virüsün birkaç ülkede belirli gruplar üzerindeki etkisi hakkında daha güvenilir veriler mevcut. Durum çok korkutucu. Örneğin İtalya ve İngiltere'ye ilişkin veriler 65 yaşın üstündeki kişiler arasında çok daha yüksek bir ölüm oranı olduğunu gösteriyor. Trump'ın "korona gribi" diyerek küçümsediği virüs, yaşlı nüfus için eşi görülmemiş bir tehlikedir ve milyonlarca kişiyi öldürme potansiyeline sahiptir.

İkincisi, mevsimsel gripler gibi bu virüs de farklı yaş kompozisyonlarına ve edinilmiş bağışıklıklara sahip nüfuslar arasında yayıldıkça mutasyon geçiriyor. Amerikalılara muhtemelen bulaşacak virüs tipi hâlihazırda Wuhan'daki ilk salgında görülen tipten biraz farklıdır. Sonraki mutasyon önemsiz olabilir veya virüsün enfekte etme gücünün şimdiki dağılımını değiştirebilir; bu dağılım yaşla birlikte artmaktadır, bebekler ve küçük çocuklar arasında ciddi enfeksiyon riski sınırlı iken, 80'li yaşlardakiler viral zatürreden ölüm tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Üçüncüsü, virüs stabil kalsa ve çok az mutasyona uğrasa bile, 65 yaşın altındaki insanlar üzerindeki etkisi yoksul ülkelerde ve çok yoksul gruplar arasında önemli farklılıklar gösterebilir. 1918-19 yıllarında insanlığın yüzde 1 ila 2'sini öldürdüğü

tahmin edilen küresel İspanyol gribi deneyimini düşünün. Korona virüsünün aksine, İspanyol gribi genç yetişkinler için daha ölümcüldü. Bu durum genellikle genç yetişkinlerin nispeten daha güçlü bağışıklık sistemleri nedeniyle enfeksiyona aşırı tepki vererek akciğer hücreleri için ölümcül olan “sitokin fırtınaları” salımıyla açıklanıyor. Orijinal H1N1 virüsü, askeri kamplarda ve savaş siperlerinde kendine uygun bir ortam bulmuş ve on binlerce genç askerin canını almıştı. 1918 baharındaki büyük Alman hücumunun çöküşüyle birlikte savaşın sona ermesi, düşmanlarının aksine İttifak devletlerinin hasta ordularını yeni gelen Amerikan birlikleriyle tazeleyebilmiş olmalarına atfedilir.

Ancak, İspanyol gribinin neden olduğu ölümlerin yüzde 60'ının Britanya'ya (acımasız el koyma uygulamaları eşliğinde) tahıl ihracatının büyük bir kuraklıkla çakıştığı Batı Hindistan'da gerçekleştiği nadiren göz önünde bulunduruluyor. Ortaya çıkan gıda kıtlığı milyonlarca yoksul insanı açlık sınırına sürüklemişti. Bağışıklık sistemlerinin enfeksiyona direncini baskılayan yetersiz beslenme ile yaygın bakteriyel ve viral zatürre arasındaki uğursuz bir sinerjinin kurbanı oldular. Bir başka örnekte, Britanya işgali altındaki İran'da ise birkaç yıl süren kuraklık, kolera ve gıda kıtlığı, ardından gelen sıtma salgını, nüfusun tahminen beşte birinin ölümüne neden olmuştu.

Bu tarih – özellikle de yetersiz beslenme ve mevcut enfeksiyonlarla etkileşimlerin bilinmeyen sonuçları– COVID-19'un Afrika'nın ve Güney Asya'nın varoşlarında farklı ve daha ölümcül bir yön izleme olasılığı hakkında bizi uyarmalıdır. Yerkürenin yoksullarının karşı karşıya olduğu tehlike, gazeteciler ve Batı hükümetleri tarafından neredeyse tamamen göz ardı ediliyor. Konu hakkında gördüğüm tek makale ise Batı Afrika'nın kentsel nüfusu dünyanın en genç nüfusu olduğu için salgının orayı yalnızca hafifçe etkileyeceğini iddia ediyor. 1918 deneyiminin ışığında bakıldığında bu aptalca bir tahmindir. Önümüzdeki haftalarda Lagos, Nairobi, Karaçi veya Kalküta'da ne olacağını kimse bilmiyor. Kesin olan tek şey, zengin ülkelerin ve zengin sınıfların uluslararası dayanışmayı ve tıbbi yardımı dışlayarak kendilerini kurtarmaya odaklanacak olmalarıdır. Aşırı yerine duvarlar: gelecek için daha şeytani bir şablon olabilir mi?

Bundan bir yıl sonra, salgını kontrol altına alma konusunda Çin'in başarısına hayranlıkla, ABD'nin başarısızlığına ise dehşetle bakıyor olabiliriz (Çin'in virüsün yayılımının hızla azaldığı yönündeki beyanının az çok doğru olduğuna dair kahramanca varsayımda bulunuyorum). Kurumlarımızın Pandora'nın Kutusunu kapalı tutmayı becerememesi elbette sürpriz değil. 2000 yılından bu yana ilk basamak sağlık hizmetlerinde defalarca çöküşlerle karşılaştık.

Örneğin 2018 grip mevsiminde ülke çapında hastanelerin yaşadıkları bunalım, (malzemenin anlık teminine dayalı stoklama sisteminin sağlık alanındaki versiyonu olan) yatılı tedavi kapasitesinde yirmi senedir yapılan kâr amaçlı kesintiler neticesinde hastane yataklarının şok edici kıtlığını gözler önüne serdi. Benzer biçimde, piyasa mantığının zorlamasıyla özel kurumlara ve hayır kurumlarına bağlı hastanelerin kapanmaları ve bakımevi kıtlıkları, yoksul semtlerinde ve kırsal alanlarda sağlık

hizmetlerini harap etti ve tüm yükü bütçeleri yetersiz kamu hastanelerinin ve asker emeklilerine ve gazilere hizmet veren hastanelerin üzerine yıktı. Bu kurumların acil servis birimleri zaten mevsimsel enfeksiyonlarla baş edemiyorlar; kritik vakaların yaratacağı aşırı yükü nasıl başa çıkacaklar?

Tıbbi bir Katrina'nın ilk aşamalarındayız. Kuş gribi ve diğer salgın hastalıklar hakkında yıllardır yapılan uyarılara rağmen, solunum cihazları gibi temel acil servis ekipmanı envanterleri, beklenen kritik vaka seli ile başa çıkmaya yeterli değil. Kaliforniya ve diğer eyaletlerdeki militan hemşire sendikalarının yaptıkları açıklamalar, N95 yüz maskeleri gibi temel koruyucu malzeme stoklarının yetersizliğinin yarattığı ciddi tehlikelerin hepimiz tarafından anlaşılmasını sağlıyor. Evde bakım hizmetlerinde ve huzurevlerinde düşük ücretlerle ve aşırı yoğun tempoyla çalışan yüz binlerce personel ise görünür olmadıkları için daha da kırılğan durumdalar.

Çoğunluğu Medicare sistemine dâhil olan 2,5 milyon yaşlı Amerikalıya hizmet veren huzurevi ve bakım yardımı endüstrisi uzun zamandır ulusal bir skandal halindedir. *New York Times*'a göre, tesislerin temel enfeksiyon kontrol prosedürlerini ihmalinden ötürü her yıl 380.000 huzurevi sakini ölüyor; bu dehşet verici bir sayı. Birçok huzurevi – özellikle de Güney eyaletlerindeki – sıhhi ihlaller için para cezası ödemeyi ek personel istihdam etmek ve onlara uygun eğitim vermekten daha ucuz buluyor. Şimdi, Seattle örneğinin de gösterdiği gibi, onlarca, belki de yüzlerce bakımevi korona virüsü yayılım noktaları haline gelecek ve asgari ücret karşılığında buralarda çalışanlar rasyonel davranmayı, evlerinde kalıp kendi ailelerini korumayı tercih edecekler. Böyle bir durumda sistem çökebilir ve Ulusal Muhafızların bakıma muhtaç insanların lazımlıklarını boşaltmasını beklememeliyiz.

Salgın, sağlık alanındaki keskin sınıf ayrımını anında ortaya koydu: iyi sağlık sigortası planlarına sahip olan ve aynı zamanda evden çalışabilen veya eğitim verebilen insanlar, gerekli önlemleri aldıkları takdirde rahat bir şekilde kendilerini izole edebilir. Doğru dürüst bir sigortaya sahip kamu çalışanları ve diğer sendikalı işçiler ise gelir ve korunma arasında zor seçimler yapmak zorunda kalacaklar. Bu esnada milyonlarca düşük ücretli hizmet sektörü işçisi, çiftlik çalışanı, sigortasız çalışan sözleşmeli işçi, işsiz ve evsiz ise kurtların önüne atılacak. Washington nihayetinde test fiyaskosunu çözsün ve yeterli sayıda test kiti sağlasa bile, yine de sigortası olmayanlar test yaptırmak için doktorlara veya hastanelere para ödemek zorunda kalacaklar. Milyonlarca işçi işini ve işveren tarafından sağlanan sigortasını kaybederken ailelerin ödemesi gereken sağlık faturaları kabarmaya başlayacak. Herkes için sağlık sigortası talebinin lehine bundan daha güçlü, daha acil bir durum olabilir mi?

Bununla birlikte, nüfusun tamamını kapsayan sağlık sigortası sadece ilk adımdır. Demokrat Parti'nin başkan adayının belirlenmesi sürecinde yapılan tartışmalarda büyük ilaç şirketlerinin yeni antibiyotiklerin ve antivirallerin üretimi için gerekli olan araştırma-geliştirme faaliyetlerinden el çekmelerinin ne Sanders ne de Warren tarafından vurgulanmış olması en hafif ifadeyle düş kırıcıdır. En büyük 18 ilaç şirketinden 15'i bu alanı tamamen terk etmiş durumda. Hastane

enfeksiyonlarına, yeni ortaya çıkan hastalıklara ve geleneksel tropik katillere karşı savunma ilaçlarından ziyade kalp ilaçları, bağımlılık yapan sakinleştiriciler ve erkek iktidarsızlığını giderici ilaçlar en çok kâr getiren ilaç türleridir. Grip için evrensel bir aşı – yani virüsün yüzey proteinlerinin değişmez kısımlarını hedefleyen bir aşı– onlarca yıldır olasılık dâhilinde olmasına karşın asla kârlı bir öncelik haline gelmemiştir.

Antibiyotik devriminin geri çekilmesiyle birlikte, eski hastalıklar yeni enfeksiyonlarla birlikte yeniden ortaya çıkacak ve hastaneler mezarlıklara dönüşecek. Trump bile oportünistçe davranarak saçma derecede yüksek ilaç fiyatlarına karşı çıkıyor ama ilaç tekellerini kırmayı ve hayat kurtaran ilaçların kamusal üretimini sağlamayı amaçlayan daha cesur bir vizyona ihtiyacımız var. (Daha önce durum böyleydi: İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusu ilk grip aşısını geliştirmek için Jonas Salk ve diğer araştırmacıları görevlendirmişti). On beş yıl önce, *Kapımızdaki Canavar: Küresel Kuş Gribi Tehdidi* başlıklı kitabımda yazdığım gibi:

Aşılar, antibiyotikler ve antiviraller dâhil olmak üzere hayat kurtaran ilaçlar herkesin ücretsiz erişimine açık olmalıdır. Piyasalar bu tür ilaçların ucuza üretimini teşvik edemiyorsa, devletler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bu ilaçların üretimi ve dağıtımını için sorumluluk almalıdır. Yoksulların hayatta kalmasına her zaman büyük ilaç şirketlerinin kârlarından daha yüksek bir öncelik verilmelidir.

Şimdiki salgın şu argümanı genişletiyor: gerçek anlamda uluslararası bir halk sağlığı altyapısı bulunmadığından, kapitalist küreselleşmenin biyolojik olarak sürdürülemez olduğu şimdi ortaya çıkıyor. Fakat böyle bir altyapı, halk hareketleri büyük ilaç şirketlerinin ve kâr amaçlı sağlık kuruluşlarının iktidarını yok edene kadar asla var olmayacak.

12 Mart 2020

İngilizceden çeviren: Burak Gürel

Bu yazının orijinali Avustralya’da yayınlanan *Links* dergisinin internet sitesinde yayınlanmıştır.

<http://links.org.au/mike-davis-covid-19-monster-finally-at-the-door?fbclid=IwAR1H9PVU5HgkZlZv6TotKCJU5xOMjnAIBHlfloggeFA5U9O4rXyarXOVKGo>